

NGUYỆT TÚ

BÁC HỒ

với THIẾU NHI
và PHỤ NỮ

UNCLE HỒ WITH CHILDREN AND WOMEN

Chuyển ngữ: LADY BORTON

NHÀ XUẤT BẢN THANH NIÊN

BÁC HỒ
VỚI THIẾU NHI
VÀ PHỤ NỮ

UNCLE HỒ WITH CHILDREN AND WOMEN

BÁC HỒ VỚI THIẾU NHI VÀ PHỤ NỮ

UNCLE HỒ WITH CHILDREN AND WOMEN

NGUYỆT TÚ

Chuyển ngữ: LADY BORTON

NHÀ XUẤT BẢN THANH NIÊN

Thay lời tựa

Lần đầu tiên tôi được nghe tên "Hồ Chí Minh" là vào mùa xuân năm 1954. Khi đó tôi đang học lớp 7 tại Washington, thủ đô Hợp Chúng Quốc Hoa Kỳ. Một tờ báo thiếu nhi có bài viết về Việt Nam vừa thắng Pháp tại Điện Biên Phủ. Bài báo có một bản đồ với những mũi tên màu đỏ từ Hà Nội, vọt ra, cảnh báo thiếu nhi chúng tôi là Việt Nam đang chuẩn bị xâm chiếm Đông Nam Á, sau đó sẽ đến lượt Ấn Độ và Trung. Lũ trẻ con chúng tôi rất lo sợ. Lúc đó, tôi nghĩ có lẽ nhà báo viết không đúng, thiếu nhi Việt Nam cũng như tôi thôi và tôi không việc gì phải sợ.

Năm 1969, khi Bác Hồ mất thì tôi đang làm việc tại Quảng Ngãi. Tôi nghe tin này từ những người bạn Việt Nam, cả người theo Cách Mạng và người của chính quyền cũ, họ vừa báo tin cho tôi vừa khóc. Lúc đó đang giữa chiến tranh, tôi không hề nghĩ là một người Mỹ như tôi sẽ có cơ hội ra Hà Nội. Dù thế nào tôi cũng chúc Graham Service chúng tôi bao

PREFACE

I first heard the name “Hồ Chí Minh” in the spring of 1954, when I was a seventh grader in Washington, the capital of the United States. The children’s newspaper carried an article that Việt Nam had beaten the French at Điện Biên Phủ. There article had a map with red arrows shooting out from Hà Nội to alert us children that Việt Nam was preparing to invade Southeast Asia, and then India and then would invade United State. We children should worry! At the time, I thought perhaps the journalist had written incorrectly, that surely Vietnamese children were like myself and that I need have no fear. In 1969, I was working in Quảng Ngãi when Uncle Hồ passed on. I heard the news from Vietnamese friends on both sides, from those who followed the Revolution and from the old system; as friends from both sides told me the news, they wept. At that time, in the midst of war, I never thought that I, an American, would have the chance to go to Hà Nội. However, my organization, Quaker Service,

giờ cũng cố gắng không phân biệt các bên. Ngay trong chiến tranh, chúng tôi đã có những hoạt động giúp đỡ nhân dân ở miền Bắc và ở miền Nam, tại những vùng theo cách mạng và cả các vùng theo chế độ cũ. Rồi tôi có dịp đến Hà Nội vào mùa xuân năm 1975, trước ngày 30 tháng 4. Đó là lần đầu tiên tôi được gặp những người đã từng biết Bác Hồ và nghe họ kể chuyện.

Từ đó đến nay, tôi thường đề nghị bạn bè đã từng biết Bác Hồ kể cho nghe những mẫu chuyện đời tôi được hiểu rõ hơn về con người Bác. Tôi rất mừng khi nghe nhà văn Nguyệt Tú viết một cuốn sách gồm những câu chuyện về Bác Hồ với thiên nhiên và phụ nữ. Tôi xin phép được dịch sách ra tiếng Anh để người nước ngoài có thể biết và hiểu hơn về Hồ Chí Minh. Tôi cũng hy vọng sách này sẽ giúp bạn bè quốc tế học tiếng Việt và các cháu Việt Nam học tiếng Anh. Như vậy tất cả chúng ta sẽ bắt tay đoàn kết xây dựng một cây cầu hữu nghị giữa những người bạn quý trọng nhau và cùng nhau xây nên hòa bình.

Lady Borton
(Út hý)

tries never to discriminate, during the war, we had humanitarian aid work in the North, in areas of the South that followed the Revolution and in areas that followed the old regime. And so, I had a chance to travel to Hà Nội in the Spring of 1975, before April 30. That was my first opportunity to meet people who had known Uncle Hồ and to hear their stories. From that time until now, I have often asked my friends who knew Uncle Hồ to tell me anecdotes so that I could better understand Uncle's psychology. I was delighted to hear that the writer Nguyệt Tú had written a book of vignettes about Uncle Hồ with women and children. I asked permission to translate it into English so that foreigners could better know and understand about Hồ Chí Minh. I also had the hope that this book would help international friends to study Vietnamese and Vietnamese children to study English so that we can all grasp hands in unity to build a bridge of friendship among friends who prize each other and will work together to build peace.

Lady Borton
(Út Lý)

AI YÊU CÁC CHÁU NHI ĐỒNG BẰNG BÁC HỒ CHÍ MINH

Câu hát ấy đã hoà cùng tiếng trống ếch rộn ràng những ngày đầu Cách mạng tháng Tám. Và vang lên khắp nước là câu hát đồng ca của các cháu:

Ai yêu Bác Hồ Chí Minh hơn chúng em, nhi đồng...

Cho đến hôm nay, sau ngày nước nhà Độc lập được hơn 60 năm, tôi vẫn còn nghe như thoảng bên tai bài hát ấy cùng với tiếng trống ếch của các em nhi đồng. Cũng chính trong một dịp Tết Trung Thu trong Kháng chiến chống Pháp, Bác Hồ đã làm một bài thơ dành riêng cho các cháu với muôn vàn tình thương yêu:

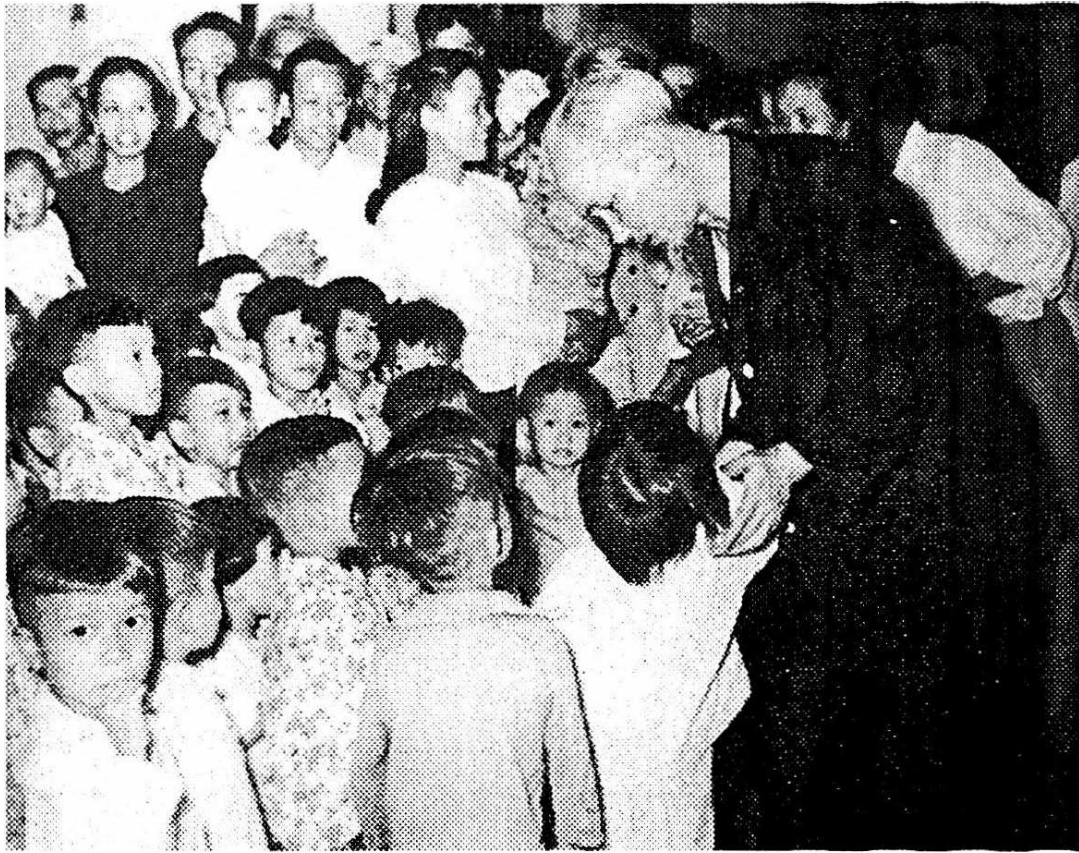
WHO LOVES OUR CHILDREN AS MUCH AS HỒ CHÍ MINH?

During the first days of the August Revolution in 1945, these lines from a song mingled with the sound of drums. Children from all across our country responded in chorus:

Who loves Uncle Hồ Chí Minh more than we children?

Even today, more than fifty-five years after our country's independence, that song and the beat of children's drums are like a fresh breeze brushing my ears.

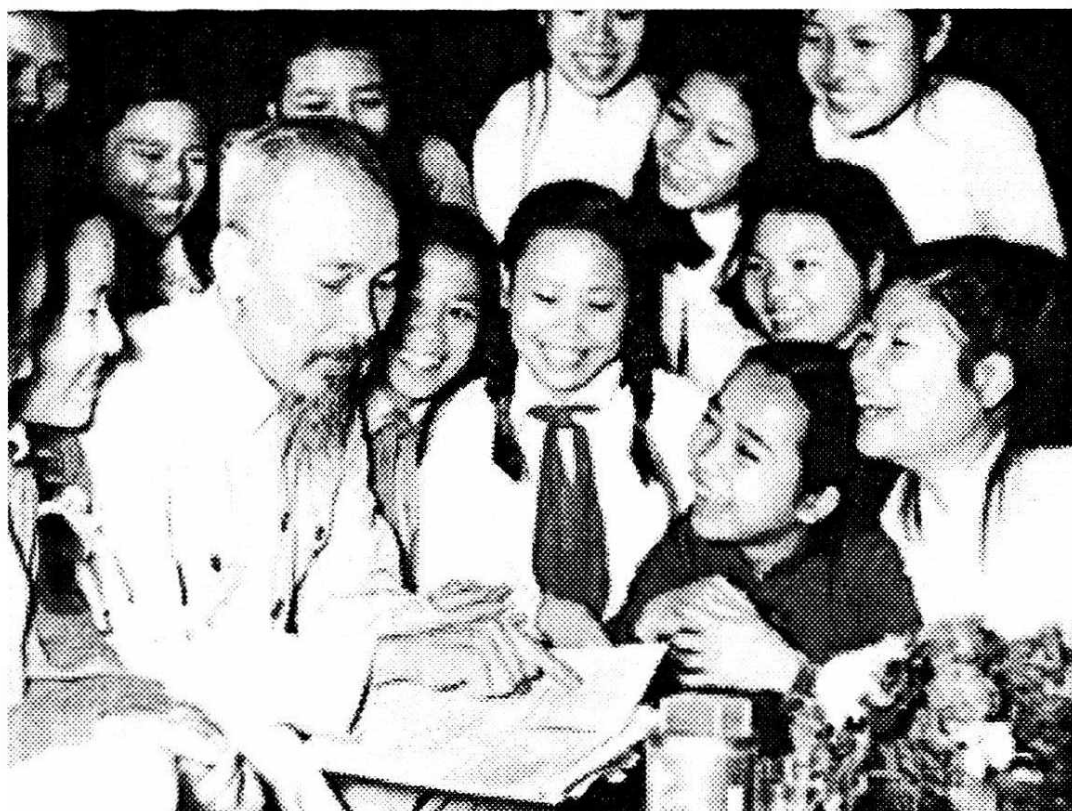
I remember, too, a Children's Tết in September 1952 during the Resistance against the French. Uncle Hồ wrote this special poem expressing his endless love for our children:

Bác Hồ thăm trại thiếu nhi miền Nam ở tỉnh Thanh Hóa, 1957

Uncle Hồ with Southem children at Thanh Hóa, 1957

Ai yêu các nhi đồng
Bằng Bác Hồ Chí Minh!
Tính các cháu ngoan ngoãn.
Mặt các cháu xinh xinh.
Mong các cháu cố gắng,
Thi đua học và hành.
Tuổi nhỏ làm việc nhỏ,
Tuỳ theo sức của mình,
Để tham gia kháng chiến
Và gìn giữ hoà bình.
Các cháu hãy xứng đáng
Cháu Bác Hồ Chí Minh.

Bác Hồ với các cháu học sinh trường Trưng Vương - Hà Nội
Uncle Hồ with Trưng Vương - Hà Nội Junior school's pupil

*Who loves our children
As much as Hồ Chí Minh?
Your manners are so gentle
Your faces all so sweet.
I hope you'll try your hardest
To study, learn and practice.
Small ones, try a small task
In keeping with your ability.
Take part in our Resistance
And help preserve the peace.
Try to be praise-worthy
Children of Uncle Hồ.*

BÁC HỒ LÀM THƠ TẶNG CÁC CHÁU THIẾU NHI

Ngày 21 tháng 9 năm 1941, Bác Hồ làm bài thơ kêu gọi thiếu nhi để các em góp sức vào sự nghiệp cách mạng chung của dân tộc.

Bác nói trẻ em ngoan là như thế nào:

Trẻ em như búp trên cành

Biết ăn ngủ, biết học hành là ngoan.

Và Bác hứa với các em:

Bao giờ đuổi hết Nhật Tây

Trẻ em ta sẽ là bấy con cưng

Những dịp Tết Trung Thu, trong Kháng chiến chống Pháp. Bác Hồ thường có thư cho các cháu nhi đồng.

UNCLE HỒ'S POEMS FOR CHILDREN

On 21 September 1941, Uncle Hồ wrote a poem calling on the children to contribute to the Revolution for all our people.

Uncle described how good children should be:

Children are like buds on a branch

Good children know to eat, sleep and study.

Uncle promised our children:

Once we drive out the Japanese

and French invaders

Our children will be a nurtured group.

During the Resistance, Uncle Hồ always wrote a special letter for Mid-Autumn Children's Tết.

Năm 1951, Bác Hồ sống ở chiến khu Việt Bắc, viết 4 câu thơ gửi trẻ em ca nước:

*Trung Thu trăng sáng như gương
Bác Hồ ngắm cảnh nhớ thương nhi đồng.*

Sau đây Bác viết mấy dòng.

Gửi cho các cháu tỏ lòng nhớ nhung.

Trung Thu năm 1952, khi Bác Hồ hỏi:

Ai yêu các nhi đồng

Bằng Bác Hồ Chí Minh?

Trẻ em hiểu rất rõ tình yêu thương của Bác Hồ đối với trẻ em nên đã trả lời: Ai yêu Bác Hồ Chí Minh hơn chúng em, nhi đồng... Trung thu năm 1953, trong lúc cuộc Kháng chiến chống thực dân Pháp gần đến ngày thắng lợi còn trải qua nhiều gian nan, Bác Hồ lại viết:

Thư này Bác gửi thư chung

Bác hôn các cháu khắp vùng gần xa...

Sau ngày hoà bình lập lại, hầu như Tết nào, Bác cũng đón các cháu vào ăn Tết với Bác ở Chủ tịch Phủ, và thay vào những câu thơ là những chiếc kẹo, những bông hoa.

While Uncle Hồ was living in the Northern Resistance Area during 1951, he wrote these four lines for children across the entire country:

The Mid-Autumn moon shines like a mirror.

Seeing such beauty makes me miss you children.

And so, let me write these few lines

To express my deepest feelings of missing you.

A: Mid-Autumn in 1952, when Uncle Hồ asked,

Who loves you children

As much as Hồ Chí Minh?

the children understood clearly Uncle Hồ's love for them. They answered,

Who loves Uncle Hồ Chí Minh

More than we children?

By Mid-Autumn of 1953, the Resistance against French colonialism was nearing victory. However, many difficulties remained. Uncle Hồ wrote again to the children:

With this letter shared in common

I send my kisses to all you children near and far.

After peace returned, Uncle Hồ usually invited children to visit him at the Presidential Palace for New Years. But now there was a change: In place of poems were candy and flowers.

LÀM SAO LO CHO CÁC CHÁU ĂN NO, CÓ QUẦN ÁO MẶC?

Tháng 8 năm 1945, Ủy ban Cách mạng họp ở đình Tân Trào, có các đại biểu khắp nơi dự để chuẩn bị cuộc Tổng Khởi nghĩa Toàn quốc. Bác Hồ và các đại biểu đang ngồi họp trong đình Tân Trào thì đồng bào địa phương - đại biểu các dân tộc Tày, Trại, Nùng đến chào mừng thăm hỏi. Hôm ấy có hai, ba em nhỏ chừng ba, bốn tuổi trong xóm ra chơi trước đình.

Các em đều xanh gầy, bụng ỏng, dít beo, lại trần truồng lấm lem, đi chân đất. Bác Hồ trông thấy rất thương, xúc động, chỉ các cháu, nói với các đại biểu đến dự Đại hội Tân Trào:

HOW WILL WE ASSURE OUR CHILDREN HAVE ENOUGH TO EAT AND CLOTHES TO WEAR?

In August 1945, the Revolutionary Committee met at the Tân Trào Communal House. Representatives came from across the country to prepare the National Uprising. Uncle Hồ and the delegates were gathering in the Tân Trào Communal House when local people - representatives of the Tây, Trại and Nùng ethnic groups - came to welcome them. That day, two or three small village children three or four years old were playing in front of the Communal House.

The children were thin and pale, with distended bellies and skinny bottoms. They were stark naked, dirty and barefoot. Yet Uncle Hồ thought of them as loveable, as just children. Moved, he said to those at the Tân Trào Meeting:

Nhiệm vụ chúng ta là làm sao cho các cháu được ăn no, có quần áo mặc.

Câu nói đó của Bác mãi mãi ghi sâu trong trí nhớ mọi người có mặt trong buổi họp và ai cũng thấy có trách nhiệm thiêng liêng chăm lo cho đời sống trẻ em được no cơm, ấm áo.

(Theo lời kể của Đại tướng Võ Nguyên Giáp)

“Our responsibility is to find a way so that our children have enough to eat and clothes to wear.”

Uncle Hồ’s comment lodged in the memory of everyone participating in that meeting. We each saw we had a sacred responsibility for children’s’ lives, that all children must have enough rice and enough warm clothes.

(As told by General Võ Nguyên Giáp)

SỐ TIỀN NHỎ - Ý NGHĨA TO

Cuộc Kháng chiến chống Pháp bước vào thời kỳ rất khó khăn. Toàn dân hăng hái mua công trái để ủng hộ Kháng chiến.

Ngày mồng 10 tháng 5 năm 1951, Bác Hồ viết thư gửi các cháu học sinh trường Việt Bắc:

Biết các cháu nhịn ăn, quét chợ, hái củi bán bánh tiết kiệm dành dụm được 215,445 đồng mua công trái - Bác rất cảm động - Bác thân ái gửi lời khen ngợi các cháu nồng nàn yêu nước.

Việc các cháu xung phong làm tù chắc học sinh các trường khác cũng sẽ làm được. Số tiền tuy nhỏ nhưng các cháu học sinh ra sức lao động để lấy tiền mua công trái thì có ý nghĩa to.

A BIT OF MONEY - A HUGE MEANING

The Resistance Against France had entered a difficult period. Everyone enthusiastically bought public bonds to support the Resistance.

On 10 May 1951, Uncle Hồ wrote this letter to students attending schools in the Northern Resistance Area:

I know you children have skipped meals, swept markets, collected firewood and sold bread to save 216,445 đồng to buy public bonds - I am so moved - I send my affectionate praise to you children, who love our country so passionately.

You struggled to accomplish a task that, now, students from other schools can surely achieve. Although the amount is small, the fact that you contributed your own labor to raise money for public bonds has huge meaning.

Bác muốn biết các cháu sinh hoạt thế nào? Học tập thế nào? Sức khỏe thế nào? Thi đua thế nào? Tăng gia sản xuất thế nào? Bác gửi lời thăm các thầy giáo và cha mẹ các cháu và gửi các cháu nhiều cái hôn.

Bác Hồ

I'd like to know, how are your living conditions now? How are your studies going? How about your health? What about your efforts to serve as good examples? How have you increased production? I send my greetings to your teachers and parents, and I send you many kisses.

Uncle Hồ.

“ĐẾN ĐÂY, CÁC CHÁU LÀ KHÁCH CỦA BÁC”

C hú Vũ Kỳ là thư ký riêng của Bác Hồ, thường ngày ở gần Bác. Có một lần sinh nhật Bác, từ tối hôm trước, chú Vũ Kỳ đã sửa soạn cho hai con của chú (lứa tuổi 6-7 tuổi) biết trước để hôm sau lên nhà sàn chúc thọ Bác.

Sáng sớm hôm ấy, ba bố con chú Kỳ ngồi dưới nhà sàn chờ gặp Bác. Lúc thấy đèn trên nhà sàn sáng, chú Vũ Kỳ và các con đã cầm sẵn mấy bông hoa hái trong vườn lên chúc Bác: Sống lâu mạnh khỏe.

Bác Hồ vui vẻ trả lời:

**“WHENEVER YOU COME HERE,
YOU CHILDREN ARE MY GUESTS.”**

Uncle Vū Kỳ was Uncle Hồ's private secretary and usually near him every day. Uncle Vū Kỳ alerted his two children (then ages six and seven) the day before one of Uncle Hồ's birthdays, so that the next morning they could go to Uncle's house and give him their best wishes.

Early that birthday morning, the two children and their father sat waiting under Uncle's house on stilts. As soon as they saw a light in the house above, Uncle Vū Kỳ and his children presented the flowers they'd picked in the garden to wish Uncle Hồ a long and healthy life.

Uncle Hồ was delighted and answered:

- Bác cảm ơn các cháu, nhưng Bác xin lỗi vì mới dậy, chưa tập thể dục. Trong khi chờ Bác tập thể dục, chú Vũ Kỳ lấy nước và bánh kẹo “chiêu đãi” các cháu nhé. Nhớ nói nhà bếp nấu thêm ít xôi để bác cháu ta cùng ăn sáng.

Một lúc sau, Bác Hồ trở vào thấy các cháu vẫn chưa có bánh kẹo ăn liền hỏi:

- Bác bảo chú Kỳ lấy bánh kẹo sao không thấy?

Chú Vũ Kỳ trả lời Bác:

- Thưa Bác các cháu rất phấn khởi sắp được ăn sáng với Bác rồi, không phải lấy bánh, kẹo nữa ạ.

Bác Hồ liền nghiêm nét mặt, tuy giọng nói rất dịu dàng:

- Không được. Các cháu ở nhà là con chú, nhưng đến đây các cháu là khách của Bác. Chú phải phục vụ chứ.

(Theo lời kể của đồng chí Vũ Kỳ)

“Thank you, Children, but I must beg your pardon. I just woke up and haven’t yet done my exercises. Uncle Vū Kỳ, while you’re waiting for me to finish exercising, please prepare drinks and candies to “entertain” the children. Please ask the cook to make extra sticky rice so we can all have breakfast together.”

When Uncle Hồ returned a little later, he saw the children had not yet been given their candy. He asked:

“Uncle Kỳ, I asked you to fetch some candy. Why don’t I see it?”

Uncle Vū Kỳ answered:

“Dear Uncle, the children are already so delighted to eat breakfast with you. They don’t need cakes and candies, too.”

Uncle Hồ’s expression was firm, although his tone was light:

“No, that’s not acceptable. When these two are at your home, they’re your children. But when they’re here, they are my guests. You must serve them!”

(As told by Hồ Chí Minh’s Secretary, Vū Kỳ)

ĐÔI DÉP “HẢI, LỤC, KHÔNG QUÂN”

Năm 1959, Bác Hồ đến thăm trại hè của các cháu thiếu nhi ở A-rơ-tếch, miền Nam Liên Xô.

Bác vẫn mặc bộ quần áo ka-ki và đi đôi dép từ lớp cao su thường ngày. Sau khi nói chuyện với các cháu một lúc, Bác đã hỏi nhiều chuyện. Bác Hồ hỏi:

- Vậy bây giờ các cháu có hỏi gì Bác không?

Các cháu ríu rít xung quanh Bác. Rất nhiều cháu giơ tay muốn hỏi.

Một cháu mạnh dạn hỏi Bác Hồ:

- Thưa Bác, tại sao Bác sang nước chúng cháu Bác không đi giày mà lại đi đôi dép cao su?

Bác Hồ tủm tỉm trả lời:

A PAIR OF SANDALS

“ALL THREE ARMED FORCES”

Uncle Hồ visited a children's summer camp at Artech in the southern part of the former Soviet Union during a trip in 1959.

He wore his usual khaki suit and his sandals made from automobile tires. Uncle Hồ spoke with the children and asked them a number of questions. Then he said:

“Now, do you have any questions for me?”

The children had gathered with excitement around Uncle Hồ. A number of them raised their hands.

One child fearlessly asked:

“Uncle, why don't you wear shoes to visit our country? Why do you wear rubber-tire sandals?”

Uncle Hồ smiled and answered:

- Bác nói thật với các cháu nhé, nước Việt Nam vừa mới kháng chiến xong nên còn nghèo, Bác phải tiết kiệm.

Cháu thiếu niên vừa đặt câu hỏi với Bác Hồ, nghe Bác nói như vậy liền nói luôn:

- Không đâu Bác Hồ ạ! Bác cứ đi giày đi, thiếu nhi Liên Xô sẽ góp mỗi người một Kópếch (tiền Liên Xô) thì Bác Hồ có đủ giày đi suốt đời mà.

Bác Hồ xúc động vì tấm lòng của các cháu, nhưng Bác cũng nói luôn:

- Việc Bác đi dép cao su còn có lý do nữa: Đôi dép này rất thuận lợi cho Bác. Lúc đi bộ lợi suốt cũng như khi đi ô tô hay đi máy bay đều thoải mái. Khi cần lội nước không phải cởi ra như khi đi giày.

Tất cả thiếu nhi có mặt hôm đó nghe Bác Hồ nói đều vỗ tay reo vui:

- Hoan hô Bác Hồ! Hoan hô đôi dép “hải lực không quân” của Bác.

“To tell you the truth, we in Viet Nam have just finished our Resistance War. We’re still poor. And so, I need to save.”

The child who’d asked the question listened to Uncle Hô’s answer. Right away he said:

“Oh No, Uncle Hô! You can still wear shoes. We Soviet children will each contribute a kopeck. You’ll have enough shoes for life!”

The children’s warm feelings moved Uncle Hô. Still, he said:

“There’s another reason I wear rubber-tire sandals: They’re just right for me! They’re easy to wear whether I’m wading through streams or riding in a car or even riding in an airplane. And if I’m wading, I don’t have to take them off like shoes!”

All the children who heard Uncle Hô’s answer clapped their hands, shouting with delight:

“Hurrah for Uncle Hô! Hurray for Uncle’s sandals as useful as ‘all three armed forces’!”

“ĐỪNG ĐỂ CÁC CHÁU CHƠI NGOÀI ĐƯỜNG”

Bác Hồ với các cháu thiếu nhi Nghệ An,
nhân dịp Người về thăm quê lần thứ nhất, 1957

Uncle Hồ with Nghệ An children
when he visited his native village, 1957

Tết năm ấy, Bác đi chúc Tết mấy gia đình cơ sở ở mạn Hà Đông. Chiếc xe ô tô đưa Bác và một số cán bộ từ Hà Nội

“DON’T LET THE CHILDREN PLAY IN THE ROAD!”

Bác Hồ thăm lớp mẫu giáo mầm non Thanh Hóa, 10-12-1961

Uncle Hồ in the Kindergarten at Thanh Hóa, 10-12-1961

One year Uncle Hồ went to share his Tết greetings with local families in Hà Đông. Uncle went by car with several

đến Vân Đình. Trời nắng ấm, chiếc xe ô tô đi rất êm. Mấy cháu bé chừng 7-8 tuổi đang mãi chơi, đua nhau chạy trên nền đường cái. Chiếc xe Bác vừa đi đến. Các cháu luýnh quýnh. Một cháu vấp ngã. Chiếc xe phanh “kít”. Bác lo quá, nên xe vừa dừng lại. Bác đã giục:

- Các chú xuống ngay!

Bác bước xuống trước mọi người, bế cháu vừa bị ngã lên và hỏi:

- Có làm sao không cháu?

Bác bảo bác sĩ cùng đi xem mình cháu bé có chỗ nào sưng sát không. Bác lấy một gói kẹo, một gói bánh trong số quà đi thăm cơ sở đưa cho cháu bé và dẫn cháu bé vào tận gia đình. Bố mẹ cháu rất vui mừng vì được đón Bác, Bác nhẹ nhàng dặn:

- Đừng cho các cháu chơi đùa ngoài đường cái, nhỡ xảy ra tai nạn.

*(Theo lời kể của đồng chí Vũ Kỳ,
thư ký của Chủ tịch Hồ Chí Minh)*

staff members from Hà Nội to Vân Đình. It was warm and sunny. The car proceeded quietly. A number of children seven or eight years old were absorbed in play, chasing each other along the road. Uncle's car approached. The children were careless. One child tripped and fell. The car braked, scree-eech. Uncle was very worried. The moment the car stopped, he said:

"Everyone out!"

Uncle Hồ jumped out before anyone else. He picked up the child, asking:

"Are you all right?"

Uncle Hồ asked the doctor travelling with him to check the child for injuries. Uncle then took a piece of candy and a small cake from the presents he'd brought for the visit and gave them to the child. Then he led the child home. The parents were delighted to welcome Uncle Hồ to their house. Uncle gently advised:

"Don't let the children play in the road. There could be an accident."

(As told by Hồ Chí Minh's secretary, Vũ Kỳ)

CHIẾC BÁNH CA-RA-MEN

Những ngày Tết ở chiến khu Việt Bắc, đồng bào sống quanh vùng Bắc ở thường đem biếu Bắc những chiếc bánh nhân đỗ đen, đỗ xanh, nhân thịt. Bắc vẫn hay treo lên để dành chia cho các cháu ở gần. Các chị ở cơ quan Hội Phụ nữ Trung ương thì hay làm mứt khoai lang đưa đến biếu Bắc. Một hôm, nhân có sữa hộp của một đồng chí đi công tác miền xuôi đưa về, các chị bàn nhau làm bánh “Ca-ra-men”. Thứ bánh này rất dễ làm. Có trứng gà, chỉ thêm ít sữa đánh lên, rồi đem chưng cách thủy trong một lon sữa bò, lót ít đường đun cháy, thêm vài miếng vỏ cam.

A CARAMEL CUSTARD

People living near Uncle Hồ in the Northern Resistance Area usually brought him Tết presents – cakes filled with black beans, green beans or meat. Uncle often climbed the nearby hills to share these cakes with neighbouring children. The women working in the central Women's Union office would take Uncle sweet-potato jam they'd made. One day a woman working under cover in the French-occupied lowlands brought back a rare can of sweetened condensed milk. The women talked about using the milk for caramel custard, which is easy to make. You beat eggs together with a little sweetened condensed milk, then pour the mixture into sweetened-condensed-milk tins and double boil it. You coat the custard with a little sugar heated until it melts and add a few snippets of orange rind.

Khi các chị mang bánh đến biếu Bác, mùi bánh thơm phức cả căn lán. Ai cũng tấm tắc khen.

Bác Hồ nhận bánh rất vui, khen các chị thật khéo tay. Mọi người đều nghĩ là Bác sẽ ăn ngay. Nhưng, thật ngạc nhiên, Bác nói:

- Các chú bảo vệ cất đi cho Bác!

Thì ra, chiều hôm ấy sẽ có các cháu đến chơi. Bác muốn để dành cho các cháu cùng ăn.

The women took their custard to Uncle Hồ. Its sweet aroma spread over the entire compound. Everyone licked his lips in admiration.

Uncle Hồ was delighted to receive the custard and praised the women for their skill. They all thought Uncle would eat it immediately and were surprised when he said:

“Guards, please, cut up the custard!”

As it turned out, children were coming that afternoon to visit Uncle. He wanted to save the custard to share with them.

CHIẾC ỦNG RAU CẢI XOONG

Một buổi tối đầu mùa thu năm 1947, mấy chị em cán bộ ở cơ quan Hội Phụ nữ Bắc Bộ chúng tôi đang ngồi xúm quanh bếp lửa nhà sàn. Bỗng nghe có tiếng giội nước dưới chân cầu thang. Thường những khi như vậy chúng tôi biết là có khách đến nên ùa nhau ra đầu cầu thang. Vừa trông thấy Bác Hồ mặc bộ quần áo nâu đi cùng hai cán bộ, đang giúi tất đũa và bước lên, chúng tôi mừng quá reo ầm lên:

- Bác đến! Bác đến!

(Sau này, chúng tôi mới biết trên đường đi họp, Bác ghé vào thăm cơ quan Phụ nữ).

A BOOT OF WATERCRESS

One autumn evening in 1947, some of us cadre from the Women's Union office of the North were sitting around a cooking fire in our house on stilts. Suddenly we heard the sound of someone wading through the stream near the base of our stairs. This sound usually announced a guest. We rushed to the head of the stairs and saw Uncle Hồ wearing his usual brown shirt and trousers. He came with two cadres, who extinguished their torches made from pressed, dried nứa bamboo as they climbed the stairs. We were extremely excited and called out to one another:

“Uncle's here! Uncle's here!”

(Later, we learned that Uncle Hồ was on his way to a meeting and had stopped by to visit the Women's Union Office.)

Dưới ánh sáng của bếp lửa, chúng tôi xúc động nhìn Bác đi chân không bước lên nhà sàn. Hai tay Bác xách hai chiếc ủng. Chúng tôi mời Bác ngồi xuống sàn thì thấy Bác rút từ trong hai chiếc ủng ra mấy nắm rau xanh và nói:

- Đây là giống cải xoong Bác trồng gần nhà. Bác nghe tin các cô không có rau ăn nên mang cho các cô. Bác khuyên các cô nên trồng thứ rau này. Rau dễ trồng, mọc nhanh mà lại bổ máu, nhất là đối với các cô còn nuôi cháu nhỏ.

Với nắm rau Bác Hồ cho, chúng tôi cấy xuống một đám đất có dòng suối nhỏ chảy qua.

Sau này chúng tôi nhân giống dần lên. Và lúc cơ quan dời đi, đôi ủng rau của Bác đã trở thành một vật cải lớn để lại cho đồng bào Việt Bắc.

We had only our cooking fire for light. We were so moved to see Uncle Hô in his bare feet, entering our house on stilts. Uncle held his boots in his hands. We invited him to sit with us on the floor. As soon as he sat down, Uncle removed handfuls of green watercress from his boots, saying:

“I’ve brought you some watercress I raised near my house. I heard you women didn’t have vegetables so I harvested some for you to transplant. I thought you should plant this kind of vegetable since it’s good for the blood. It grows quickly, and the blood tonic will be particularly good for those of you nursing young children.”

We accepted the watercress Uncle Hô gave us and cultivated the plants at the edge of the brook.

Later, we propagated more watercress. When we moved our office, we left behind for the people in the Northern Resistance Area a large plot of watercress from the plants Uncle Hô’s had brought us in his boots.

MIẾNG BƠ BẮC CẮT

Bác Hồ sang Mat-xcơ-va dự Đại hội lần thứ 22 của Đảng Cộng sản Liên xô năm 1962. Năm đó, cùng đi với Bác Hồ có đồng chí Vũ Kỳ và một số cán bộ. Tôi đang học ở Trường Đảng Liên Xô.

Lần đầu tiên được vinh dự ngồi dùng bữa với Bác, tôi chỉ mãi nhìn Bác mà không nghĩ tới ăn. Bác ăn rất ngon miệng và nói chuyện rất vui. Hôm ấy có món bánh mì phết bơ. Mọi người đều cầm dao cắt một lát bơ nhỏ, nhưng không ai để ý sau nhát cắt của mình thì miếng bơ sẽ biến dạng như thế nào. Tôi thấy riêng Bác Hồ là vừa cắt vừa sửa miếng bơ trên đĩa.

HOW UNCLE CUT A STICK OF BUTTER

In 1962, Uncle Hồ traveled to Moscow to attend the 22nd Soviet Party Congress. That year, Hồ Chí Minh's personal secretary, Vũ Kỳ, and some other cadre traveled with Uncle Hồ. I was then at the Soviet Party School.

This was the first time I'd had the honour to share a meal with Uncle Hồ. I kept staring at him and couldn't think about eating! Uncle had a good appetite and talked cheerfully. We had a dish of bread and plate of butter. Everyone picked up his knife and cut off a small slice of butter, but none of us thought about how our one slice would affect the whole stick of butter. I noticed that only Uncle Hồ cut his own slice in such a way as to reshape the stick. By the time Uncle Hồ had finished

Và mỗi khi Bác cắt xong phần của mình, miếng bơ giữa bàn thoát lại vuông vức một cách thần kỳ, dường như từ đầu bữa vẫn nguyên vẹn chưa ai đụng đến.

Bác nhắc mọi người:

- Phải ăn hết cơm, đừng bỏ thừa.

Nhìn ra vườn lá rụng đầy sân, Bác lại bảo:

- Các chú các cô dọn lá quanh vườn cho sạch nhé!

Tôi có cảm tưởng Bác xem như đang ở nhà mình, không hề có chút nào khách sáo, lễ nghi.

cutting his slice, the butter in the middle of the table had returned to its perfect square, as if still in its original shape from the beginning of an as yet untouched meal.

Uncle reminded all of us:

“You must eat everything in your rice bowl. Don’t let any food go to waste.”

He looked out at the garden with fallen leaves filling the yard and said:

“You young people, keep the leaves swept and the garden tidy!”

I had the impression that Uncle acted without the least formality or ceremony, as if he were in his own house.

THƯ BÁC HỒ GỬI GIA ĐÌNH NHÀ VĂN, GIÁO SƯ ĐẶNG THAI MAI

Ngày 10/04/1951

Trong những ngày Kháng chiến chống Pháp ở Việt Bắc, Bác Hồ, tuy bận nhiều công việc, vẫn rất quan tâm đến gia đình các đồng chí lãnh đạo đi công tác xa. Dưới đây là bức thư Bác Hồ gửi đến gia đình giáo sư Đặng Thai Mai khi giáo sư vừa bình yên ở khu Bốn ra, vượt qua những trận ném bom của Pháp. Giáo sư Đặng Thai Mai ở lại Việt Bắc một thời gian chờ đi chữa bệnh ở Trung Quốc. Mẹ con cháu Hà, Bác nhắc đến trong thư là vợ và con gái của Đại tướng Võ Nguyên Giáp. Lúc này Đại tướng đang ở Mặt trận Điện Biên Phủ. Chính phủ

LETTER FROM UNCLE HỒ TO WRITER PROFESSOR ĐẶNG THAI MAI'S FAMILY

10 April 1951

Even though Uncle Hồ was busy and pressed with work in the Northern Free Area of Việt Nam during the days of the Resistance against the French, he still thought of the families of officers who were far away on missions. Below is a letter Uncle Hồ wrote to the family of Professor Đặng Thai Mai after Professor Mai had come safely through the French bombing of Region 4 (Thanh Hóa in central Việt Nam). Professor Mai stayed in the Northern Resistance Area for some time while he waited to join a group travelling to China, where he would receive medical treatment. The mother and child, “Hà,” mentioned in the letter are the wife and newborn daughter of General Võ Nguyên Giáp, who was at Điện Biên Phủ. At that time, the Central Government

Trung ương và Bộ Tổng tham mưu ở trên địa bàn hai tỉnh khác nhau, cách một ngày đường qua nhiều đèo và suối.

Chú, thím Mai.

Bác đi xa về, liền bận khai hội, hôm nay mới viết thư được. Chú thím và các cháu đã ra đến nơi và đều mạnh khỏe, tôi rất yên lòng. Yên lòng hơn nữa là mẹ con cháu Hà có bạn vui. Bác muốn đi thăm Hà và cháu bé, mấy lần sắp đi lại vì việc này việc khác, chưa đi được. Không đi thì áy náy. Nay có chú thím và các cháu ở gần Hà và cháu bé, thế là rất tốt.

Chú ở đó nghỉ cho lại sức và chờ ngày đi chữa bệnh. Nếu lúc đi, có tiện đường, tiện dịp thì ghé thăm Bác, không nên vội sang đây vì đường xa, đi mệt. Có việc gì cần cho Bác biết thì chú viết thư là đủ.

Chắc mẹ con cháu Hà đều mạnh khỏe cả chứ.

Hôn tất cả các cháu.

Thân ái,

Bác Hồ!

was in a different province from the Army Headquarters. The distance required a day's travel by foot over mountains and across rivers.

Aunt and Uncle Mai,

I've just arrived home after travelling and have been continuously busy attending the opening session of meetings. Only today have I had a chance to write you a letter. My mind is at peace that you and your children have arrived here in good health.

I'm further relieved that Hà and her child will be happy to have friends nearby. I've wanted to visit them and have started to a number of times, but then one task or another has come up, and so I haven't yet had the chance. But when I don't visit, I worry. Now, it's great that you and your children are near Hà and her daughter.

While you are here, take care to rebuild your health as you await the day when you have fully recuperated. If you have the time and occasion to travel and if it's convenient, do stop by to see me. However, you shouldn't hasten here because I'm far away and the trip will tire you. If there is anything you need me to know, then it will be enough to write me a note.

Hà and her daughter will certainly have good health, won't they?

Kisses to all the children.

Fondly,
Uncle Hồ!

THƯ BÁC HỒ GỬI GIÁO SƯ BÁC SĨ ĐẶNG VĂN NGŨ

Trong những năm chống Pháp, giáo sư bác sĩ Đặng Văn Ngũ từ Nhật Bản, đã về thẳng chiến khu Việt Bắc và làm việc tại Trường đại học Y-dược ở Chiêm Hóa (Tuyên Quang). Bác sĩ Ngũ mang về nước giống nấm penicillin và cách chế tạo thuốc kháng sinh penicillin

Năm 1951, vợ bác sĩ Ngũ dặt bốn con nhỏ từ Huế ra, đi bộ dọc Trường Sơn, lên tận Chiêm Hoá, sống cùng chồng và làm việc trong phòng thí nghiệm của bác sĩ làm penicillin. Ba năm sau, không may bà mất, để lại các con còn quá nhỏ dại, cháu lớn nhất chỉ mới lên mười. Được tin, Bác Hồ đã tự tay viết thư chia buồn cùng Giáo sư:

LETTER FROM UNCLE HỒ TO PROFESSOR DOCTOR ĐẶNG VĂN NGŨ

During the years fighting against the French, Professor Đặng Văn Ngũ returned from Japan directly to the Northern Free Resistance Area to work in the Medical University at Chiêm Hóa in Tuyên Quang. Dr. Ngũ brought with him a culture of penicillin and also the knowledge of how to make more.

In 1951, Dr. Ngũ's wife took her four small children and crossed over to the resistance side at Mù U near Huế and then walked through the Trường Sơn Mountains all the way to Chiêm Hóa in the Northern Free Resistance Area. There, she lived with her husband and worked in the doctors' laboratory in the mountains, making penicillin. Unfortunately, she died three years later, leaving behind her small children, with the oldest then only ten years old. Hearing this news, Uncle was very moved and wrote this condolence letter to the professor:

Ngày 20-6-1954

Gửi Bác sĩ Ngũ

Vừa được tin thím Ngũ mất, Bác thân ái gửi chú lời chia buồn thành khẩn.

Ở lớp huấn luyện năm ngoái, Bác thấy thím Ngũ chăm chỉ, thành thật và tiến bộ. Về sau Bác thường hỏi thăm, thì nghe nói thím Ngũ khoẻ mạnh, lại công tác rất hăng hái, hay giúp anh chị em. Bác mong rằng thím Ngũ sẽ thành một cán bộ đặc lực.

Bỗng nghe tin thím Ngũ mất, Bác cảm thấy buồn. Nhưng sinh tử là lẽ thường của tạo hoá, Bác khuyên chú chớ quá buồn rầu, lấy công tác mà khuây khoả.

Về việc cháu bé, Bác đã dặn chú Bả^{*}: có dịp thì sắp xếp cho cháu đi học ở liên Xô cùng các anh nó, chú không phải lo.

Bác Hồ

^{*} Ông Phan Mỹ - Chánh Văn phòng Phủ Chủ tịch.

20 June 1954

Dear Dr. Ngũ,

I've just heard news of the death of Aunt Ngũ. With great feeling, I send my sincere and loving words of condolence.

During last year's training session, I noticed that Aunt Ngũ was diligent, frank and progressive. After I returned, I often asked after her and heard that she was in good health and that she continued to help out with enthusiasm. I was pleased to see that Aunt Ngũ was a capable cadre.

Now, I'm very sad to hear the news of Aunt Ngũ's sudden death. Yet life and death form the creator's natural cycle. I urge you not to be too bereaved but to seek relief by centering on your work.

As for your children, I have suggested to Uncle Bãy* that whenever there is a chance, your children should study with his brother [in the Soviet Union] so that you need not worry about them.

Uncle Hồ.

* *Mr. Phan Mỹ, chief of President Hồ's staff.*

CHÚ MÈO TINH KHÔN

Bác Hồ có một tình cảm đặc biệt với các cháu thiếu nhi. Bất cứ lúc nào, ở đâu, Bác gặp một em bé thường hay bế lên ôm vào lòng. Còn các cháu rất mạnh dạn tự nhiên, hôn vào má Bác, và rất thích vuốt râu Bác.

Những năm Kháng chiến chống Pháp ở chiến khu Việt Bắc, trong căn nhà sàn của Bác Hồ, các chú bảo vệ có nuôi một con mèo đen lông mượt như nhung. Thông thường sau bữa ăn, Bác Hồ vẫn dành cho mèo một ít cơm và một ít thức ăn. Mèo rất quấn quít với các em nhỏ, các đồng chí ở văn phòng Bác, cũng như với Bác.

THE SAVVY CAT

Uncle Hồ had a special feeling for young children. Whenever Uncle met a small child, he would lift the child into his arms and hold him against his heart. The children were naturally fearless. They would kiss Uncle's cheek, and they loved to stroke his beard. Uncle would relax in a generous laugh, his eyes crinkling in a look of tenderness.

During the years of Resistance against the French, the guards at Uncle Hồ's house on stilts at the Central Government base in the Northern Free Area had a black cat with fur as smooth as velvet. Uncle usually saved a bit of rice and tidbits of other dishes from his own meal for the cat. The cat loved the small children, the comrades in Uncle's office and Uncle Hồ.

Vào dịp Tết, chú mèo được ăn ngon hơn nên càng dạn dĩ. Thường ngày, đôi mắt xanh của chú mèo vẫn nhìn các cháu bé ôm hôn và vuốt râu Bác. Một hôm, sau buổi tưới rau bên bờ suối, Bác vừa bước vào tới chân cầu thang nhà sàn ngồi nghỉ, chú mèo chột chạy ngay đến nhảy vào lòng Bác, và mạnh dạn hơn, giờ hai chân nhỏ xiu lên vuốt râu Bác.

(Theo lời kể của đồng chí Nguyễn Đăng Bả)

When Tết came, the cat ate fancier meals and became more audacious. Every day, he would watch the children kiss Uncle Hồ and stroke his beard. One day, Uncle Hồ started to climb the ladder leading to his house on stilts after he had watered his vegetables on the riverbank. The cat came bounding up and jumped up to Uncle Hồ's chest. Even more fearless than the children, the cat reached up with his forepaws and stroked Uncle Hồ's beard.

(As told by Nguyễn Đăng Bửu)

MỪNG CHO CÁC CHÁU, BÁC CÀNG THƯƠNG NHỚ MẸ

Một lần, trên đường đi thăm hợp tác xã trồng cây giỏi ở huyện Quảng Oai (Ba Vì - Hà Nội), Bác Hồ đã nhắc đến mẹ Bác.

Hôm ấy, khi xe ô tô đến Quảng Oai, một đoàn các em bé gái cổ quàng khăn đỏ em mặc áo hoa xen em áo trắng, tay cắp sách vừa ở trường học ra, lú lú như chim sổ lồng. Nhìn thấy các cháu vui, Bác Hồ cũng vui theo. Người nói với chú Vũ Kỳ và các chú ngồi cùng xe:

- Này, các chú thấy không. Các cháu được ăn mặc đẹp, được đi học, cháu nào cũng vui vẻ phấn khởi, Bác mừng cho các cháu.

DELIGHTED FOR THE CHILDREN, UNCLE ALSO MISSED HIS MOTHER

Once, while on the way to visit an exceptional tree-planting cooperative in Quảng Oai District (Ba Vì near Hà Nội), Uncle Hồ reminisced about his mother.

That particular day, girls were returning home from school as the car approached Quảng Oai. The girls wore white and flowered blouses with red neck scarves and carried book satchels. They chattered like birds released from a cage. Seeing the gay children, Uncle grew light-hearted, too. He spoke with Uncle Vũ Kỳ, his personal secretary, and the others in the car:

“There! See? Those girls have pretty clothes and the chance to go to school. Every one of them is gay and enthusiastic. I’m delighted for those children.”

Rồi giọng Bác bỗng trầm hẳn xuống.

- Lúc này Bác rất nhớ mẹ của Bác. Mẹ Bác rất thông minh, lại là con gái ông đồ nho. Thế mà mẹ Bác lại không được đến lớp, đến trường đâu các chú ạ. Cũng như bao phụ nữ ngày xưa, từ nhỏ mẹ Bác đã phải lo việc nhà.

Mọi người cùng đi không nén nổi niềm xúc động trước tình cảm của Bác đối với mẹ Bác là Cụ Hoàng Thị Loan.

(Theo lời kể của đồng chí Vũ Kỳ)

Then Uncle Hồ's voice dropped in pitch.

“Just now I was missing my mother. She was very intelligent and the daughter of a scholar and teacher, yet my mother never had the chance to enter a classroom or a school. Like so many women of her time, my mother had to work at home from the time she was small.”

Those travelling with Uncle could hardly suppress their own emotions as Uncle Hồ expressed his feelings about Elder Hoàng Thị Loan.

(As told by Hồ Chí Minh's secretary, Vũ Kỳ)